

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
МИЛЛИЙ ГВАРДИЯСИ
ҲАРБИЙ-ТЕХНИК ИНСТИТУТИ**

**ГУМАНИТАР ВА ИЖТИМОИЙ ФАНЛАР
КАФЕДРАСИ**

**ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР ҲАЁТИ ВА
МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ ДУНЁ ТАЛҚИНИДА
халқаро илмий-амалий конференцияси тўплами
2021 йил 12 феврал**

I-ҚИСМ

**ИЗУЧЕНИЕ ЖИЗНИ И НАСЛЕДИЯ ЗАХИРИДДИНА
МУХАММАДА БАБУРА В МИРОВОЙ
ИНТЕРПРЕТАЦИИ**

**сборник международной научно-практической
конференции
12 февраля 2021 года**

ЧАСТЬ I

**STUDYING THE LIFE AND LEGACY OF ZAHIRIDDIN
MUHAMMAD BABUR IN THE WORLD
INTERPRETATION**

**book of international scientific-practical conference
February 12, 2021**

PART I

Тошкент – 2021

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МИЛЛИЙ ГВАРДИЯСИ

ҲАРБИЙ-ТЕХНИК ИНСТИТУТИ

ГУМАНИТАР ВА ИЖТИМОИЙ ФАНЛАР КАФЕДРАСИ

**ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР ҲАЁТИ ВА МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ
ДУНЁ ТАЛҚИНИДА**

**халқаро илмий-амалий конференцияси тўплами
2021 йил 12 феврал**

I-ҚИСМ

**ИЗУЧЕНИЕ ЖИЗНИ И НАСЛЕДИЯ ЗАХИРИДДИНА МУХАММАДА БАБУРА В
МИРОВОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ**

**сборник международной научно-практической конференции
12 февраля 2021 года**

ЧАСТЬ I

**STUDYING THE LIFE AND LEGACY OF ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BABUR IN
THE WORLD INTERPRETATION**

**book of international scientific-practical conference
February 12, 2021**

PART I

Тошкент – 2021

Захириддин Муҳаммад Бобур ҳаёти ва меросини ўрганиш дунё талқинида // Халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами – Т.: Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти, 2021 – 402 б.

Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти Кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган (2021 йил _____ - сонли баённома).

Масъул муҳаррир: **Р.А.Сайфулов** – Миллий гвардия Марказий девони режалаштириш, мувофиқлаштириш ва ҳамкорлик бўлими бошлиғи, юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD),

Тахрир ҳайъати: **Ғ.Р.Мирзаев** - Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти катта ўқитувчиси, тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Н.С. Расулова– Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти доценти, тарих фанлари номзоди, доцент

Х.Д.Хакназаров – Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти доценти, тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент

Й.А.Худойкулов – Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти доценти, фалсафа фанлари номзоди, доцент

А.У.Ҳайдаров – Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти катта ўқитувчиси

А.А.Сатторов - Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти ўқитувчиси

Такризчилар: **А.Мадраимов** – Темурийлар тарихи давлат музейи бўлим бошлиғи, тарих фанлари доктори.

С.Б.Гилябоев – Низомий номидаги ТДПУ “Тарих ва уни ўқитиш методикаси” кафедраси мудири, тарих фанлари номзоди.

Мазкур тўплагга Захириддин Муҳаммад Бобур ҳаёти ва фаолияти, ҳарбий маҳоратини ўрганиш ва кенг миқёсда тарғиб этиш, илмий ва маънавий мероси, хусусан, “Бобурнома” ва бошқа асарларининг дунё миқёсида ўрганилиши, бобуршуносик йўналишидаги тадқиқотлар, таржимашуносик, Бобур меросининг ХХI аср фани ва маданиятига қўшаётган ҳиссасига бағишланган мақолалар киритилган. Мақолалардаги маълумотлар асосли эканлигига муаллифлар жавобгардирлар.

В заключении хочется сказать, что воспитание личности – одним из главных задач современного мира. Таковы и идеи воспитания Бабур, которые не потеряли своей актуальности и в наши дни.

Литература:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев: Илм маърифатни ривожлантирсак, ҳеч қачон кам бўлмаймиз. – Андижон вилояти "Боғи Бобур" истироҳат боғида сўзланган нутқ, 5 июнь 2017 йил
2. Бабур, З. М. Бабур-наме / пер. М. Салье. – Ташкент, 1958.
3. Литература. Учебник-хрестоматия для 9 класса с русским языком обучения под редакцией Г.Т.Гариповой и др., – Т.: «Ўзбекистон», 2003.
4. Литература: справочник абитуриента / Т.Т.Кельдиев. Издание четвертое, дополнительное и перераб.– Ташкент: ИПТД «O`qituvchi», 2016.

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR YUKSAK MA'NAVIYAT VA JASORAT SOHIBI

Abdullayeva F.Sh.

Buxoro davlat universiteti katta o`qituvchisi

Xalqimiz shonli tarixi zarvaraqlaridan o'zining munosib o'rniga ega bo'lgan buyuk vatandoshlarimizdan biri shoh va shoir, buyuk davlat arbobi Zahiriddin Muhammad Bobur (1483-1580)dir. Boburning boy ilmiy merosi va katta hayotiy tajribasi jahon xalqlarining madaniyati, urf-odati, milliy va umuminsoniy qadriyatlarining rivojiga hamda butun insoniyatni ezgu g'oyalar asosida asrlar osha insonparvarlikka, millatlararo totuvlikka, diniy bag'rikenglikka, adolatparvarlik va Vatanparvarlik tuyg'ulariga sodiq bo'lishga chorlab kelmoqda.

Bugun shoh va shoir Bobur tomonidan ilgari surilgan hayotbaxsh g'oyalar yurtimizning bunyodkor kuchi sog'lom va barkamol avlodni "Yangi O'zbekiston – yangicha dunyoqarash" prinsipi orqali tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, bugungi strategik islohotlarimizni amaliy hayotga tadbiiq etishda mutafakkirning hayot yo'li yosh avlodning tarix saboqlaridan to'g'ri xulosa chiqarib, mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy-ma'rifiy sohalardagi keng ko'lamli islohotlarda daxldorlik va tashabbuskorlik hissi bilan yashashiga xizmat qilmoqda.

Bu borada davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 28 dekabrda Oliy Majlisga qilgan Murojaatnomasidagi fikri diqqatga sazovor: "Biz o'z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib xizmat qilishi lozim" [1].

Darhaqiqat, Boburning hayot yo'li bugungi rivojlanishimiz uchun poydevor sifatida xizmat qilishi shubhasiz. Buning yorqin tasdig'ini biz yirik davlat arbobining Hindiston xalqlari tarixida mamlakat davlatchilik asoslarini mustahkamlab, uch asrdan ko'proq davom etgan Buyuk Boburiylar saltanatiga asos solganligi hamda sulola vakillaridan olti shaxs, ya'ni Bobur, Humoyun, Akbar, Jahongir, Shoh Jahon, Avrangzeblarning Hindistonda uzoq davr olib borgan adolatli siyosatlarida ham ko'rishimiz mumkin.

Bu yillar Hindiston madaniy-ma'naviy hayoti uchun ulkan o'zgarishlar davri bo'ldi. Bobur harbiy ishda qanchalik mohir bo'lsa, bunyodkorlikda benazir, betakror hisoblanib, u har bir katta-kichik muammoni aql-idrok va tafakkurlar, donishmandlik asosida amalga oshirgan, ro'y berajak voqea-hodisalar yo'nalishi va mohiyatini ilmiy salohiyatiyu ulkan tafakkuri vositasilarini chuqur idrok etdi. Bobur Hindiston tarixi, madaniyati, arxitekturasi, umuman davlat tuzilishi va boshqaruvida mutlaqo yangi tuzum, davlatchilik, diplomatik munosabatlarni vujudga kelishiga sabab bo'ldi.

Davlat arbobi inson baxtini vatani taqdiri bilan bog'lab, Ona yurtini tark etish, Vatan diydori sog'inchiga intizor bo'lish inson qalbini bir umrga xasta qilishini alohida ta'kidlaydi:

Muyassar o'lsa agar yor vasli g'urbatta,
Vatanni ne qilayu o'z diyor nega kerak?
Yibordi yor manga yodgor deb xatini,
Manga habib kerak, yodgor nega kerak?![2]

Ushbu misralarda Boburning o'z yurtidan olislarni manzil etgan bo'lsa-da, ammo Vatan sog'inchi inson qalbini mangu qolishini uqtiradi. Navbatdagi ruboiyda esa mutafakkir o'z qismatida kamchiliklarni keskin tanqid qiladi:

Tole' yo'qi jonimg'a ne balolig' bo'ldi,
Har ishniki ayladim, xatolig' bo'ldi.
O'z yerim qo'yub, Hind sori yuzlandim,
Yo Rab, netay, ne yuz qarolig' bo'ldi [3]

Ushbu misralardan ko'rinib turibdiki, muallifning boshiga tushgan turli kulfat va xatoliklar sababini o'z Vatanidan olisda bo'lishda deb hisoblaydi. Tug'ilib o'sgan muqaddas Ona yurtinini tashlab, Hindiston tomonlarga yo'l olishi, notanish manzillarni makon tutishi uning uchun dilxiraliklarni olib kelganligini izhor etadi. Ayniqsa, Bobur Vatan sog'inchini o'zining memuar asari "Boburnoma"da nihoyatda ta'sirchan va jonli ifodalaydi. Asarda ona Vataninning har qarich yerini, tabiatini mehru muhabbat va yuksak mahorat bilan tasvirlaydi. Hatto Hindistonda Andijon qovunini qo'msab yashagani, uning xushbo'y hidini ko'zda yosh bilan eslashi o'sib kelayotgan yosh avlod ongi va qalbiga Vatanga sadoqat fazilatlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, Boburning o'z farzandlariga qilgan pand nasihatlarida, uning kuchli rahbar ekanligi, davlatdorlikda ularning o'rni, yurt manfaati yo'lida kimga suyanish lozimligi, ishonch va xiyonat kabi shaxs xususiyati bilan bog'liq favquloddagi qarashlari ham diqqatga sazovor. Bobur nazarida yurt boshlig'i, eng avvalo, qo'l ostidagilarga g'amxo'r, ularni iqtisodiy jihatdan ta'min holda tutishi kerak. Aks holda davlat boshqaruvida kutilmagan murakkablik, muammolar vujudga kelishi mumkin. Buning ustiga, podshoh ochko'z, askarlari rizqidan qiyadigan, ularning maoshlari, mehnat haqlaridan urib qoladigan kimsa bo'lsa, bu hech shubhasiz, saltanat uchun og'ir oqibatlarini keltirib chiqaradi.

Barcha temuriyzodalar ichida yolg'iz Bobur bobosi Amir Temurning yagona imperiyasini qayta tiklash, mustahkam saltanat barpo etish uchun kurashdi. Shu buyuk maqsadga eltuvchi biri sifatida yuksak axloqiy fazilatlaridan - insonparvarlik, atrofdegilarga mehr-shafqatli bo'lish, odamlar uchun muruvvat va saxovat eshigini ochishni o'z umrining mazmuniga aylantirdi.

Buyuk sarkardaning bunday qarashlarida uning nafaqat ulug' hukmdor, mohir sarkarda, shoir sifatida, balki shafqatli, mehr-muruvvatli inson sifatida ham barcha uchun hamisha ibrat ekanligining guvohi bo'lamiz. Shuning uchun ham bu ilg'or fikr va g'oyalardan fuqarolik jamiyati va huquqiy demokratik davlatimizni yanada yuksaltirish, o'sib kelayotgan yosh avlod ongida mustaqillik g'oyalari, inson huquqi va erkinliklariga hurmat tuyg'ularini shakllantirishda, ularni

ajdodlarimizning muqaddas xotirasiga ehtirom, ijtimoiy adolat, buyuk insoniy fazilatlar sohibi bo‘lib yetishishlarida foydalanishimiz maqsadga muvofiq.

Xullas, o‘zbek xalqining buyuk farzandi Zahiriddin Muhammad Bobur jahon xalqlari tamadduniga o‘chmas iz qoldirgan genial shaxs, Hindiston zaminida Boburiylar sulolasiga asos solgan yirik davlat arbobi va adolatli shoh sifatida jahon ilm-fan, madaniyat va san’ati yuksak maqomga ega bo‘lgan shaxs sifatida qoldi. Shoh va shoir Bobur haqida so‘z ketganda, uning shaxsiyati va ma’naviy merosi asrlar oshsa-da jahon xalqlari tarixida o‘zining qadr-qimmatini va ahamiyati bilan mangu qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so‘zi, 2020- yil 30- dekabr, № 276.
2. Zahiriddin Muhammad Bobur. She’riyatidan namunalari. // <https://kh-davron.uz/>
3. Yusupova D. Adabiyot. Toshkent – 2013. 265

ЗАХИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР- МАЪНАВИЯТИМИЗ САРВАРИ

Тўраев Б.Ф.

Чирчиқ ОТҚМБЮ катта ўқитувчиси,

Ҳазрати Бобур Мирзо ижодини ўрганар эканмиз, бунга яна бир бор амин бўламиз. Бу улуғ инсоннинг жавоҳир хазинаси биз ўзбекларнинг бошимизни сарбаланд, қаддимизни тик қилиб юришга ундайди. Халқимизнинг кучига куч, ғайратига ғайрат қўшади. Аммо аждодларимизнинг, яъни Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг маънавий ва инсонийликни қайта тиклаш учун хизмат қиладиган моддий ва маънавий ёдгорликларини қидириб топиш, уларни халқимизнинг маънавий эҳтиёжларини қондириш йўлида сафарбар қилиш бугунги куннинг энг долзарб вазифаларидан биридир. Албатта, бу йўлда ҳозирга қадар ҳам жуда катта ишлар амалга оширилди.

Халқда улуғ бир нақл бор: “Қатрада қуёш акс этади”. Дарҳақиқат, шундай. Қатрада қуёшнинг, демакки, нурлар оламининг акси бор, жилваси бор. У бир қатра ! Аммо бу муъжиза шундаки, унда оламнинг гузаллиги, нафосати, биллурлиги, шаффофлиги, шу билан бирга, маъсуллиги мужассамлашган. Бани башар қанчалик мадҳ этиб, қанчалик ва қандай талқин қилинмасин бод-бод оддий ҳақиқатга – қатрага қайтаверди. Унинг акли ва руҳи доимий равишда оддий ҳақиқатдан ҳайратлар оламига кучиб, ундан яна улуғ аслиятга – оддий ҳаёт ҳақиқатига келаверади. Бу мангуликка дахлдор ҳақиқат. Инсон ана шу ҳақиқат қаршисида – қатрадаги илоҳий мужда қошида лол ва ожиз қолаверади... [1].

Улуғ бобоколониимиз, мислсиз сўз санъаткори ва салоҳият соҳиби Заҳириддин Муҳаммад Бобур маънавиятимиз султони, сарваридир. Унинг ижодий меросини, хусусан, “Бобурнома” ва ҳатто кичик шеърини мисраларнинг гуё қатрага мисол келтиришимиз мумкин.

Заҳириддин Муҳаммад Бобур инсон ва адиб, маданият арбоби ва саркарда, эътиқоди бутун ва тақводор ва шох, ростгуй адабиётшунос ва аламзада ота мақомида бағоят мураккаб, зиддиятлар тўлкини билан йўғрилган тақдир соҳиби эди. Умр бобида Бобур Мирзони “қисган” Парвардигори карим унга сахий қалб, улкан юрак, сеҳргар қаламу кескир қилич ато этди. Айни иноятлар унинг ҳаёт саҳифаларини нурлантирди, теран моҳият ва маъно бағишлади. Асрлар тўфонию бухронини писанд этмай, инсониятнинг янги – янги авлодларига етиб борувчи мангуликни унинг насибасига битиб қўйди.

Эватов С.С.	
Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг ижтимоий-сиёсий қарашлари	150
Содиқова Д.Р.	
Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг педагогик қарашлари	154
Сувонов Л.Х.	
Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг туркий тил ривожига кўшган ҳиссаси	155
Комилова М.М.	
Значение творчества Захириддина Мухаммада Бабура в процессе воспитания молодежи	159
Abdullayeva F.Sh.	
Zahiriddin Muhammad Bobur yuksak ma'naviyat va jasorat sohibi	163
Тўраев Б.Ф.	
Заҳириддин Муҳаммад Бобур- маънавиятимиз сарвари	165
Жўраева С.Н., Турсунов Б.С.	
Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳарбий саркарда ва беназир санъат арбоби сифатида	167
Шамсиева Х.	
Бобурий бегимлар қурдирган иморатлар	173
Ҳакимов А.М.	
Шоҳ ва шоир, олим ва саркарда	174
Хасанбоев Б., Тураев М.	
Ўзбек халқининг буюк шоири	177
Шадманов Э.Ш., Мансуралиев К.Ш.	
Бобурийлар даврида солиқ ва пул муомаласи масалаларининг ҳал этилиши	179
Шарипов А.А.	
Заҳириддин Бобур салтанатида зарб қилинган тангалар хусусида баъзи маълумотлар	181
Vozorov A., Muxtorov O.A.	
Boburiylar davrida moliya-soliq munosabatlarining taraqqiyoti va uning bugungi kundagi ahamiyati	186
II-ШЎЪБА: ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА БОБУРШУНОС ЙЎНАЛИШИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР ҲАМКОРЛИКНИНГ ЯНГИ ҚИРРАЛАРИ	
Мирзаев Ғ.Р.	
Бобурийлар давлатининг моҳир саркардаси ва дипломати	191
Ҳайитов Ш.	
Хорижда бобуршунослик	194
Толипов А.А.	
Европа мамлакатларида бобуршунослик соҳасидаги тадқиқотлар	197
Девяткин А.В.	
Ҳиндистонда бобуршунослик йўналишидаги тадқиқотлар ва уларнинг аҳамияти	200
Хайруллоева К.Р.	
Bobur hayoti va ijodi ingliz adiblari nigohida	202
Nazarov T.T., Meliqov Ziyev J.G.	
Boburnoma asari dunyo olimlari tadqiqotlarida	205
Азизов Р.М.	
Осиё мамлакатларида Бобур ҳаёти ва меросини ўрганиш соҳасидаги тадқиқотлар	208
Ҳакназарова З.А.	
“Бобурнома”нинг хорижий тиллардаги таржималарининг киёсий таҳлили	212
Polvonov J.A.	
“Boburnoma” – dunyo olimlari tadqiqotlarida	215
Abdulhayrov D.P.	
Die arabismen in der deutschen gegenwartsprache	217
Абдуллаев Д.Н.	
Отмеченная наградами спонсорская инициатива Захириддина Мухаммеда Бабура	221
Гадаев Ҳ.У.	
Заҳириддин Муҳаммад Бобур дунё олимлари нигоҳида	223
Одинаева Н.Л., Ҳамитова С.	
Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳазратлари дунё олимлари назарида	227